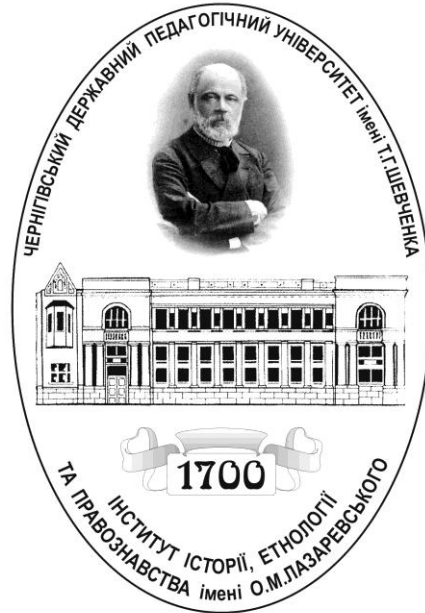

**Чернігівський державний педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка
Інститут історії, етнології та правознавства імені О.М.Лазаревського**

**Кафедра педагогіки і методики викладання історії
та суспільних дисциплін**

Боровик А. М.

Методика навчання історії

ІІІ курс

Інформаційний пакет матеріалів для організації навчання
за кредитно-модульною системою

Чернігів 2009

Анотація

Навчальний курс “Методика навчання історії” розрахований на студентів вищих навчальних педагогічних закладів, які навчаються за освітньо-кваліфікаційними програмами підготовки бакалавра. Він побудований згідно вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах та узгоджений з примірною структурою змісту навчального курсу, рекомендованою Європейською Кредитно-Трансферною Системою.

Курс “Методика навчання історії” розрахований на студентів III курсу історичного факультету на V і VI семестри і передбачає 42 години лекційних занять (22+20), 42 години практичних занять (24+18) і 51 година самостійної роботи (35+16). Формою підсумкового контролю якості навчальних досягнень студентів є у V семестрі – залік і VI семестрі – екзамен.

Зміст першого модулю складає матеріал тем 1 – 3, в яких висвітлюються питання предмету та завдань курсу “Методика навчання історії”, розвитку шкільної історичної освіти в Україні та за кордоном, характеристики сучасної системи шкільної історичної освіти в Україні.

Другий модуль охоплює зміст теми 4, що характеризує процес формування історичних знань, умінь і навиків школярів.

Третій модуль включає зміст 5 теми, в якій з’ясовуються методичні основи роботи учителя історії.

До четвертого модуля входить зміст 6 теми, у якій вивчаються питання системи організації вивчення історії.

П’ятий модуль включає теми 7 та 8, в яких вивчаються питання системи перевірки навчальних досягнень учнів у процесі навчання історії, а також права і обов’язки учителя історії.

У процесі вивчення матеріалу майбутні вчителі здобувають знання сучасних організації навчальної діяльності, виробляють практичні уміння і навички, необхідні для забезпечення ефективного навчання та виховання школярів.

Формою контролю за якістю знань, умінь та навичок, здобутих у ході опрацювання матеріалу слугує система вправ і завдань, яка будується на основі поступового підвищення їх складності та вимагає володіння певними практичними уміннями організації навчальної діяльності учнів у школі

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ
“Методика навчання історії”
(за вимогами ECTS)

ОПИС ПРЕДМЕТА КУРСУ

Предмет: Методика навчання історії

Курс: навчальний	Напрямок, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
Кількість кредитів ECTS: 5 Модулів: 5 Змістових модулів: 5	0101 Педагогічна освіта Бакалавр	Нормативний 5 і 6 семестри Лекції(теор. підготовка): 42 год. Практичні: 42 год. Самост. робота: 51 год. Види контролю: залік, екзамен.

Головним завданням курсу є: озброєння майбутніх вчителів сучасними знаннями теоретичних основ методики навчання історії, вироблення практичних умінь і навичок необхідних для забезпечення ефективного навчання.

Згідно з вимогами Державного стандарту підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр”, фахівець повинен вміти:

- визначати конкретні навчально-виховні та розвиваючі завдання уроків;
- використовувати різні форми організації навчальної діяльності;
- планувати і методично забезпечувати проведення різних форм навчальних занять з історії;
- спостерігати, аналізувати й оцінювати рівень навчальних досягнень учнів;
- володіти навичками дослідницького підходу до педагогічної діяльності.

СЛОВНИК

Кредитно-модульна система організації навчального процесу – модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових одиниць (залікових кредитів).

Заліковий кредит – одиниця виміру навчального навантаження необхідного для засвоєння змістових модулів або блоку змістових модулів.

Модуль – задокументована завершена частина освітньо-професійної програми (навчальної дисципліни, практики, державної атестації), що реалізується відповідними формами навчального процесу (тема, самостійна робота, лабораторна робота, тест).

Змістовий модуль – система навчальних елементів, що поєднана за ознакою відповідності певному навчальному об'єкту (дорівнює 27 годин загального навчального часу). Повноцінне оволодіння кожним змістовим модулем передбачає опрацювання студентом певного кола теоретичних питань на лекційних заняттях, практичних завдань і відбувається під час аудиторної і самостійної роботи згідно з навчальним планом або за індивідуальним графіком роботи студента.

Поточний контроль – оцінювання рівня знань, умінь та навичок студентів, що здійснюється у ході навчального процесу шляхом проведення усного опитування, контрольної роботи, тестування, колоквиуму тощо.

Модульний контроль – форма контролю, у якому підводиться підсумок роботи студента впродовж модуля. Результатом модульного контролю є модульна оцінка.

Модульна оцінка – бальна оцінка (абсолютна), яку отримав студент у результаті контролю за виконанням усіх видів робіт (теоретичних, практичних, самостійних), віднесених до відповідного модуля.

Екзамен (залік) – форма підсумкового контролю, засвоєння студентом навчального матеріалу з окремої дисципліни за певний період відповідно до навчального плану.

Лекція – основна форма проведення навчальних занять у вищому навчальному закладі, призначених для засвоєння теоретичного матеріалу. Як правило, лекція є елементом курсу лекцій, який охоплює основний теоретичний матеріал окремої або кількох тем навчальної дисципліни. Лекції проводяться лекторами – професорами і доцентами (викладачами) вищого навчального закладу, а також провідними науковцями або спеціалістами, запрошеними для читання

лекцій. Лекції проводяться у відповідно обладнаних приміщеннях – аудиторіях для однієї або більше академічних груп студентів.

Семінарське заняття – форма навчального заняття, при якій викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до котрих студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань (рефератів). Семінарські заняття проводяться в аудиторіях або навчальних кабінетах з однією академічною групою. Індивідуальне навчальне заняття проводиться з окремими студентами з метою підвищення рівня їх підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей.

Консультація – форма навчального заняття, при якій студент отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування. Консультація може бути індивідуальною або проводитися для групи студентів, залежно від того, чи викладач консультиє студентів з питань, пов'язаних з виконанням індивідуальних завдань, чи з теоретичних питань навчальної дисципліни. Індивідуальні завдання з окремих дисциплін (реферати, курсові роботи тощо) видаються студентам в терміни, передбачені вищим навчальним закладом. Індивідуальні завдання виконуються студентом самостійно при консультиванні викладачем.

Самостійна робота студента – основний засіб роботи студента по оволодінню навчальним матеріалом в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

ЗМІСТ КУРСУ

Змістовний модуль I

Тема 1. ПРЕДМЕТ ТА ЗАВДАННЯ КУРСУ “МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ”

Методика навчання історії – наукова педагогічна дисципліна, яка визначає завдання, структуру та зміст шкільних курсів історії, методи, прийоми та засоби навчання.

Місце методики навчання історії в системі педагогічних наук. Зв'язок методики з історією та спеціальними науками. Методи дослідження процесу навчання історії.

Завдання, зміст та структура курсу “Методика навчання історії”.

Тема 2. РОЗВИТОК ШКІЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

Зародження шкільної історичної освіти в Україні. Основні етапи її розвитку. Шляхи розвитку історичної думки в Україні та її вплив на зміст навчання історії в школі. Формування методики навчання історії як науки та її розвиток у 18-19 ст. Методичні пошуки першої третини ХХ ст. Методика навчання історії в радянській школі. Особливості сучасної шкільної історичної освіти. Концепції і перспективи розвитку шкільної історичної освіти.

Виникнення методичної системи вивчення історії. Етапи розвитку та удосконалення методики вивчення історії, зміни в шкільних курсах навчання. Вплив історичних процесів на підходи у вивченні історії у школі. Актуальні завдання методики навчання історії на сучасному етапі.

Розвиток історичної освіти і методики навчання історії за кордоном: в Англії, Франції, США та інших країнах. Загальне й особливе в підходах щодо вивчення історії та методики навчання в різних країнах світу. Фактори, які зумовлюють формування зарубіжних систем шкільної історичної освіти й методики її навчання. Сучасні перспективи і напрямки світової історико-педагогічної думки та можливі шляхи її реалізації.

Тема 3. СУЧАСНА СИСТЕМА ШКІЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Історія як предмет шкільного навчання. Місце історії у навчальному плані. Зв'язок курсу історії з іншими навчальними дисциплінами.

Шкільні програми з історії. Принципи їх побудови та порядок навчання історичного матеріалу в шкільних курсах (лінійність та концентризм, поєднання системності і фрагментарності, хронологічна послідовність, історизм, гуманізація, соціологізація, розвиваюча роль історії та інше). Основні компоненти змісту та структури програм шкільної історичної освіти, їх завдання, час, відведений на їх вивчення. Державний стандарт середньої загальної освіти.

Підручники, посібники та допоміжна література з історії – один з необхідних компонентів загальної системи шкільної історичної освіти, їх типи, функції, аналіз структури змісту навчально-методичного оформлення.

Курс “Історія України”, його місце в навчальному плані. Структура курсу, основні розділи. Зв’язок з іншими курсами. Основні поняття та ідеї курсу “Історія України”.

Місце і роль краєзнавчого матеріалу, його зміст, особливості та специфіка навчання.

Курс “Всесвітня історія”, його завдання та місце в шкільній історичній освіті. Періодизація курсу, структура, етапи його навчання, відбір матеріалу, його групування та принципи розподілу по навчальних роках. Система ускладнення змісту курсу, виходячи з психолого - педагогічних особливостей учнів.

Змістовний модуль II

Тема 4. ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНИХ ЗНАТЬ, УМІНЬ УЧНІВ

Роль історичних знань у формуванні світоглядних позицій учнів. Структура й функції історичних знань. Їх роль в реалізації завдань навчання, виховання та розвитку учнів.

Історичні факти, їх роль у вивченні історії. Види історичних фактів. Взаємозв’язок подій та явищ. Співвідношення фактів та узагальнень у навчальному процесі.

Складові навчального історичного матеріалу: загальні та конкретні уявлення, історичні поняття, закономірності суспільного розвитку.

Історичні уявлення, їх типи та роль у процесі формування історичних знань. Шляхи формування уявлень. Методика їх створення.

Історичні поняття, їх роль у вивченні історії. Класифікація, виявлення ознак історичних понять. Основні методичні умови, прийоми та засоби формування понять.

Основні історичні зв’язки та закономірності суспільного розвитку – важливий компонент історичного матеріалу. Типи історичних зв’язків. Вивчення законів суспільного розвитку в шкільному курсі історії. Методичні умови засвоєння учнями закономірностей суспільного розвитку.

Психолого-педагогічні особливості формування історичних знань. Шляхи формування в учнівської молоді світоглядних позицій, особистих оцінок та висновків.

Характеристика розвиваючого типу навчання. Розвиток здібностей та умінь учнів у процесі вивчення історії. Спадковість та ускладнення формування вмінь і навичок по роках навчання.

Характеристика навчальних умінь. Методика та етапи формування умінь учнів у процесі навчання історії в школі. Діагностика рівня сформованості умінь.

Змістовий модуль III

Тема 5. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОБОТИ УЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ

Методи та методичні прийоми навчання історії. Понять “метод” і “прийом” навчання, їх взаємозв’язок та взаємозумовленість. Різні точки зору на класифікацію методів навчання історії. Критерії оптимального вибору. Пізнавальна, виховна та розвиваюча роль методів і прийомів у навчальному процесі.

Усний виклад навчального матеріалу (використання лекції, бесіди, розповіді, короткого повідомлення, картинного чи аналітичного опису, тощо). Пояснювально-ілюстративний та проблемний характер викладу історичного матеріалу. Основні вимоги до усного викладу матеріалу: науковість, достовірність, врахування особливостей учнівської аудиторії.

Засоби навчання – одна з основних умов образного викладу та сприйняття історичного матеріалу. Їх класифікація, зумовленість, критерії вибору.

Друковані засоби навчання: документальні джерела, мемуарна література, підручники, навчальні посібники, хрестоматії, збірники документів, книги для читання, довідникова, науково-популярна та художня література, періодичні видання.

Багатоваріантність прийомів роботи з документами, довідниковими і художніми текстами, з підручником. Поетапне ускладнення навичок роботи з друкованими текстами, виходячи з психолого-педагогічних особливостей дітей.

Наочні засоби навчання: речові (збірки копій, макети, динамічні моделі, експозиції музеїв), образотворчі (картини, альбоми, піктограми, ілюстративно-роздатковий матеріал), умовно-графічні (карти, схеми, таблиці, аплікації).

Аудіовізуальні засоби навчання: кіно-, відео-, діафільми, кінофрагменти, діапозитиви, комп’ютерні програми, звукові посібники (грамплатівки, фонохрестоматії), телевізійні передачі.

Прийоми роботи з предметною, образотворчою, умовно-графічною наочною, використання технічних засобів навчання для посилення образного сприйняття матеріалу. Кабінет історії в школі. Сучасної вимоги до його обладнання та оформлення.

Змістовий модуль IV

Тема 6. СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ

Форми організації навчання історії (урок, факультатив, гурток, домашня робота, товариства та ін.). Вимоги до сучасних форм організації навчальної діяльності, їх місце в системі навчально-виховного процесу школи, цільове призначення, перспективне й поточне планування, обладнання, підготовка. Фактори, що зумовлюють доцільність вибору тих чи інших форм організації вивчення історії. Особливості вибору форм і типів навчання в залежності від кількісного і якісного складу класу та вікових особливостей дітей.

Урок – основна форма організації навчально-виховного процесу школи. Підготовка вчителя до уроку. Визначення цільових настанов та написання конспектів уроків. Структурно-функціональний аналіз змісту уроку. Основні

вимоги до уроку історії. Організація контролю за роботою учителя історії. Аналіз уроків історії. Вивчення досвіду роботи вчителів історії. Структура методи і техніка організації уроку історії. Типи уроків історії, різні точки зору щодо класифікацій уроків з історії.

Методичні прийоми і способи встановлення міжпредметних та міжкурсових зв'язків у процесі навчання історії. Методичні шляхи реалізації виховних цілей і можливостей уроків історії.

Змістовий модуль V

Тема 7. СИСТЕМА ПЕРЕВІРКИ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Система перевірки й оцінки навчальних досягнень учнів у навчальному процесі з історії, її мета, завдання, роль і значення, форми та різновидності. Організація контролю та самоконтролю. Історія виникнення шкільної оцінки. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів. Підготовка і проведення заліків та екзаменів.

Тема 8. НЕТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОЗАКЛАСНА РОБОТА

Нетрадиційні уроки-зразки нестандартного мислення учителя, нова форма організації навчально-виховної діяльності учнів на уроці, їх види, форми, час проведення та структура, особливості.

Позакласна робота з історії, її роль у розвитку зацікавленості учнів предметом та пізнавальних здібностей дітей. Відмінності позакласної роботи від уроку, її зміст, характерні риси. Основні напрямки і форми проведення позакласної роботи.

Краєзнавча робота у школі, її специфіка, основна мета та форми проведення. Організація вчителем історії краєзнавчої роботи школи.

Критерії оцінювання знань та умінь студентів за кредитно-модульною системою з “Методики навчання історії”

1. Робота на лекціях – до 2 балів.

Оцінюється з врахуванням наступних критеріїв:

- систематичність відвідування;
- участь студентів у з'ясуванні головних проблем лекцій;
- повнота та наявність всіх компонентів лекцій у конспектах.

2. Робота на практичних заняттях – до 5 балів

оцінюється за наступними критеріями:

5 балів – студент у повному обсязі опрацював навчальний матеріал, має глибокі і міцні знання та володіє практичними вміннями їх застосування, робить аргументовані висновки, вільно висловлює власні судження та оцінки й переконливо їх аргументує, вміє аналізувати інформацію отриману з різних джерел.

4 бали – студент володіє навчальним матеріалом, узагальнює окремі теоретичні положення і формулює нескладні висновки, обґрунтовує свої висновки конкретними прикладами, може дати визначення понять, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки.

3 бали – студент загалом самостійно відтворює програмовий матеріал, може дати стисло характеристику проблеми, загалом вірно розуміє теоретичні терміни, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, у викладі матеріалу, у поясненнях та висновках зустрічаються певні неточності, слабка аргументація.

2 бали – з допомогою викладача студент відтворює деякі аспекти навчальної проблеми, але відповідь поверхова, в ній налічується багато неточностей, відсутня логіка розкриття питання.

1 бал – студент має лише наближене уявлення щодо суті питання, яке розглядається на занятті.

3. Виконання самостійної роботи – до 2 балів.

Оцінюється за такими критеріями:

- здатність до пошуку навчального матеріалу в методичній літературі;
- засвоєння основних положень проблеми на репродуктивному рівні;
- здатність до відтворення навчального матеріалу;
- роз'яснення проблеми на аналітико-синтетичному рівні;
- володіння навичками конкретизації та використання засвоєних знань.

4. Модульна контрольна робота – до 5 балів.

Оцінюється за такими критеріям:

- повна відповідь оцінюється у **5 балів**;
- відповідь, що позбавлена серйозних неточностей, але має окремі недоліки, оцінюється у **4 бали**;
- неповна відповідь на питання, в якій зустрічається багато неточностей оцінюється у **1-3 бали**.

5. У VI семестрі студенти готують для контролю конспекти уроків – до 5 балів.

6. Обов'язкове тестування студентів з теоретичних основ МНІ

- V семестр – до **15 балів**;

У V семестрі студенти складають шляхом індивідуального опитування, або тестування тему «Розвиток шкільної історичної освіти в Україні і за кордоном» - до 10 балів та на тему «Процес формування історичних знань» і «Методичні основи роботи учителя історії» - до 5 балів.

- VI семестр –до **10 балів**.

У VI семестрі оцінка теоретичних знань студентів відбувається по кожному модулю – до 5 балів.

7. Відпрацювання пропущених занять – до 3 балів.

ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ КУРСУ

№	Назва теми	Кількість годин		
		Лекції	Практичні	Сам. роб.
Модуль I.				
1.	Предмет та завдання курсу “Методика навчання історії”	2	-	1
2.	Розвиток шкільної історичної освіти в Україні та за кордоном	12	-	4
3.	Сучасна система шкільної історичної освіти		4	4
Модуль II				
4.	Процес формування історичних знань, умінь учнів	4	8	15
Модуль III.				
5.	Методичні основи роботи учителя історії	4	12	11
Модуль IV.				
6.	Система організації вивчення історії	12	8	7
Модуль V.				
7.	Система перевірки навчальних досягнень учнів у процесу навчання історії	4	6	5
8.	Нетрадиційні форми організації навчально-виховної діяльності. Позакласна робота з історії	4	4	4
Загальна кількість:		42	42	51

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ” ЗА МОДУЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ

Види роботи (год.)	I Модуль	II модуль	III модуль	IV Модуль	V Модуль	Разом
Лекції	14	4	4	12	8	42
Практичні заняття	4	8	12	8	10	42
Самост. робота	9	15	11	7	9	51
Разом	27	27	27	27	27	135

РОЗПОДІЛ БАЛІВ ЗА РЕЙТИНГОВОЮ СИСТЕМОЮ

Модулі	I Модуль	II Модуль	III Модуль	Разом балів (V сем.)	IV Модуль	V Модуль	Разом балів (VI сем.)
Бали	0 - 30	0 - 35	0 - 35	0 - 100	0 - 50	0 - 50	0 - 100
Лекції	0 - 2	0 - 2	0 - 2	0 - 6	0 - 2	0 - 2	0 - 4
Практичні заняття	0 - 10	0 - 25	0 - 20	0 - 55	0 - 25	0 - 30	0 - 55
Самостійна робота	0 - 3	0 - 3	0 - 3	0 - 9	0 - 3	0 - 3	0 - 6
Модульний контроль	0 - 5	0 - 5	0 - 5	0 - 15	0 - 5	0 - 5	0 - 10
Інші види робіт					0-10	0-5	0-15
Знання теоретичних проблем (тестування)	0-10		0-5	0-15	0-5	0-5	0-10
Підсумковий контроль	Залік				Екзамен		

Шкала оцінювання якості знань студентів:

90-100 балів – відмінно (A)

75-89 балів – добре (BC)

60-74 балів – задовільно (DE)

35-59 балів – незадовільно з можливістю повторного складання (FX)

0-34 балів – незадовільно з обов'язковим повторним курсом (F)

A (Відмінно)	90 – 100	Видатна робота з мінімальними помилками
B (Добре)	83 – 89	Вище середнього стандарту, але з деякими поширеними помилками
C (Добре)	75 – 82	В цілому хороша робота, але з помітними помилками
D (Задовільно)	68 – 74	Пристойно, але із значними помилками
E (Достатньо)	60 – 67	Задовольняє мінімальні вимоги
FX (Не прийнято)	35 – 59	Необхідно виконати певну додаткову роботу для успішного складання (доопрацювати)
FF (Не прийнятно)	0 – 34	Необхідна значна подальша робота (переробити)

Теми практичних занять

V семестр

1. Навчальна програма з історії для середньої школи. Структура шкільної історичної освіти (2 год).
2. Характеристика шкільних підручників та методичної літератури з історії (2 год).
3. Структура історичних знань учнів (2 год).
4. Формування уявлень школярів про історичний час (2 год).
5. Поняття та закономірності історичного розвитку як складові історичних знань школярів (2 год).
6. Методика формування історичних понять (2 год).
7. Загальна характеристика засобів навчання та використання їх на уроках історії (2 год).
8. Використання ілюстративного матеріалу на уроках історії (2 год).
9. Методика роботи з текстом підручника та використання документів на уроках історії (2 год).
10. Методи і методичні прийоми навчання історії. Усний виклад матеріалу (2 год).
11. Методичні прийоми активізації пізнавальної діяльності учнів (2 год).
12. Бесіда на уроках історії.

VI семестр

13. Визначення освітньо-виховних завдань і цільової настанови уроку (2 год).
14. Підготовка учителя до уроку історії (2 год).
15. Перевірка навчальних досягнень учнів (2 год).
16. Рольова гра з моделювання уроку історії (2 год).
17. Аналіз відеозапису уроку історії (2 год).
18. Повторювально-узагальнюючий урок (2 год).
19. Моделювання повторювально-узагальнюючого уроку історії (2 год).
20. Нетрадиційні форми проведення уроків історії (2 год).
21. Позакласна робота з історії (2 год).

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Продуктивність практичних занять значною мірою буде залежати від творчої активності студентів та правильної організації їх діяльності. Під час підготовки до практичного заняття необхідно дотримуватися такої послідовності в роботі:

- ознайомитись з рекомендованою літературою (цей етап сприяє розширенню педагогічного кругозору студентів, їх орієнтації у нових методичних дослідженнях, усвідомленню актуальних проблем сучасної школи);
- проаналізувати власний педагогічний досвід та відповідні психолого-педагогічні спостереження;
- усвідомити теоретичні та практичні висновки до кожного пункту плану.

Підготовка до занять стимулює творчі пошуки студентів, робить для них ці знання практично значимими. З цією метою під час підготовки до заняття необхідно поставити перед собою питання: які форми, методи чи методичні прийоми роботи, рекомендовані у літературі, використовуються учителями, що я можу зробити в подібній ситуації? Підготовка до заняття допоможе ознайомитися з творчими пошуками кращих учителів, з новинками в житті сучасної школи, дозволить подолати абстрактність у відповідях.

У ході підготовки до заняття студент опрацьовує необхідну літературу, аналізує педагогічний досвід, робить практичні висновки з кожного питання плану, виконує практичні завдання. Практичні заняття мають найбільший ефект тоді, коли студенти ведуть на них дискусії, самостійно аргументують свої судження, творчо підходять до вирішення завдань.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ (5 семестр)

Заняття № 1

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ІСТОРІЇ ДЛЯ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ. СТРУКТУРА ШКІЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ.

МЕТА: ознайомити студентів із змістом шкільної програми з історії, звернути увагу на керівну спрямованість програми як державного документу, який регламентує діяльність учителя у ході вивчення шкільного курсу історії. Визначити зміни у змісті програми, вказати на особливості кожного її розділу. Охарактеризувати структуру історичної освіти в Україні на сучасному етапі, познайомити студентів з побудовою, освітньо-виховними завданнями та особливостями початкового курсу історії України.

ПЛАН:

1. Загальні вимоги до програми з історії для середньої школи:
 - керівна спрямованість пояснювальної записки;
 - характеристика змісту інших підрозділів програми.
2. Загальна характеристика структури історичної освіти у середній школі.
3. Побудова, освітньо-виховні завдання та особливості початкового курсу історії України:
 - хронологічні рамки, періодизація;
 - структура курсу;
 - принципи відбору навчального матеріалу.
 - основні уміння учнів, які формуються на уроках історії у 5 класі.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ: в ході підготовки до заняття необхідно чітко знати, які освітньо-виховні завдання з історії визначені шкільною програмою на сучасному етапі розвитку освіти. Визначити характерні риси формаційного і цивілізаційного підходів у історичній науці. Слід пам'ятати, що шкільні програми з історії – це документи, які визначають структуру і основний зміст шкільних курсів з історії. У пояснювальній записці вказані освітньо-виховні завдання історії, дана коротка характеристика шкільних історичних курсів та особливості їх вивчення.

Готуючись до практичного заняття, необхідно студентам проаналізувати зміст програми по одному з курсів історії за наступним планом:

1. Структура курсу, його хронологічні рамки, періодизація. Характеристика суспільно-економічної формації.
2. Система історичних знань та провідних ідей курсу.
3. Формування умінь та навичок.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Які основні структурні компоненти програми?

2. Вкажіть зміст рекомендації учителю щодо організації навчально-виховного процесу.
3. Критерії оцінки навчальних досягнень учнів.
4. Які особливості початкового курсу історії України?
5. Дати характеристику основних умінь учнів 5-го класу, що формуються на уроках історії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вагин А.Л. Методика преподавания истории в средней школе. – М., 1986.
2. Збірник наказів Міністерства освіти України. – 1992. – № 7, 8, 12, 15, 16.
3. Концепція історичної освіти середньої загальноосвітньої 12-річної школи // Історія в школі. – 2002. - № 3. – С. 2-7.
4. Методика преподавания истории в средней школе. С.А. Ежова, И.М. Лебедева, А.П. Дружкова и др. – М., 1986. – С. 70 – 71.
5. Мисан В. Характеристика уроку з пропедевтичного курсу історії // Історія в школах України. – 2001. - № 1. – С. 26 – 30.
6. Програми середньої школи з історії у 5 – 11 класах. – К., 2001.
7. Руденко Л. Про методологію історії як науки та методіку побудови курсів з історії в середній школі. // Історія України. – 2003. - № 21-22. – С. 16-26.
8. Таран Л.В. Провідні тенденції світової історіографії в ХХ ст...// Український історичний журнал. – 1998. № 5. – С. 30-39.
9. Удод О.А. Історія: осягнення духовності. – К. 2001. – С. 14-19; 63-84.

Заняття № 2

ХАРАКТЕРИСТИКА ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ ТА МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ З ІСТОРІЇ

МЕТА: з'ясувати роль та значення підручників для вивчення історії, методичні основи їх побудови. На основі порівняльного аналізу змісту, принципів побудови та методичного апарату різних варіантів підручників з історії, з'ясувати їх позитивні та негативні сторони, відповідність нині діючим програмам, можливість використання в навчально-виховному процесі.

ПЛАН:

1. Підручник з історії:
 - призначення і функції;
 - структурні компоненти;
 - методичні вимоги до підручника.
2. Порівняльний аналіз змісту, принципів побудови та методичного апарату різних варіантів підручників з історії.
3. Характеристика методичної літератури.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ: варто пам'ятати, що підручник слугує основним джерелом знань учнів. Він реалізує вимоги програми з відбору навчального матеріалу на основі освітньо-виховних завдань навчання, виховних і пізнавальних можливостей учнів.

Під час підготовки до занять студентам необхідно чітко з'ясувати роль підручника історії в навчанні, вихованні та розвитку учнів, знати сучасні вимоги до підручників.

В ході аналізу шкільних підручників варто відповісти на наступні запитання:

- Чи відповідає підручник змісту програми?
- Яка структура підручника?
- Як підручник допомагає створенню у школярів історичних уявлень, формуванню системи історичних понять, засвоєнню закономірностей суспільного розвитку?
- Як підручник сприяє формуванню основних умінь учнів?
- Яка система запитань і завдань у параграфах?
- Як підібраний документальний матеріал та розроблена система завдань до них?
- Чи задовольняють Вас наявні у підручнику ілюстративні матеріали?

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Вкажіть основні структурні компоненти підручника.
2. Назвіть методичні вимоги до підручника історії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Агібалова К.В., Донської Г.М. Середні віків 8 кл. – К., 1995.
2. Бандровський Історія стародавнього світу. – 1998.
3. Баханов К. Написані з власного погляду. // Історія в школах України. – 2004. - № 5.
4. Бердичевський Я., Ладиченко Т. Всесвітня історія 10 кл. (1918 – 1945).
5. Бунятян К.П., Зубар В.М., Селіцька С.І. Історія стародавнього світу. – 1997.
6. Всесвітня історія 10 кл. (1900 – 1945). С. Пивовар, А. Слюсаренко. – 1998.
7. Гупан Н., Пометун О. Новітня історія України (1914-1939 рр.). підручник для 10 кл. – К.: Генеза, 2003.
8. Іванова О. Підручник з історії: проблеми і перспективи // Історія в школах України. – 1999. - № 1. – С. 6 – 7.
9. Коровкин Ф.П. Задачи и методическое оформление учебников по истории древнего мира // Преподавание истории в школе. – 1962. – № 5.
10. Лях Р.Д., Темірова Н.Р. Історія України (з найдавніших часів до кінця ХІУ ст.). – К., 1995.
11. Методика преподавания истории в средней школе. С.А. Ежова, И.И. Лебедева и др. – М., 1986. – С. 70 – 71.

- 12.Методика преподавания истории в школе. М.Т. Студеникин. – М., 2000. – С. 41 – 43.
- 13.Мисан В. Оповідання по історії України. – 1998.
- 14.Мішина І.А., Жарова А.А. Всесвітня історія 8 кл. Епоха становлення сучасної цивілізації (кінець ХІУ – початок ХХ ст.). – К., 1994.
- 15.Муценко Я. Шкільний підручник з історії: європейське бачення // Історія в школах України. – 2005. - № 5. – С. 39-42.
16. Пометун О. Як раціонально використати на уроці методичні можливості підручника нового покоління. // Історія в школах України. – 2004. - № 3.
17. Пометун О., Фрейман Г. Нові підходи до відбору та структурування змісту сучасної історичної освіти. // Історія в школах України. – 2000. - № 1. – С. 2-7.
- 18.Сарбей В.Г. Історія України 9 кл. (ХІХ – початок ХХ ст.). – К., 1994.
- 19.Сарбей В.Г. Історія України 9 кл. (ХІХ – початок ХХ ст.). – К., 1996.
- 20.Сергієнко Г.Я., Смолій В.А. Історія України (з найдавніших часів до кінця ХУІІІ ст.). – К., 1993.
- 21.Терно С. Підручник з історії сьогодні: стан і перспективи // Історія. – 2004. - № 1.
- 22.Турченко Ф. Новітня історія України. Частина 1. Підручник для 10 кл. – К.: Генеза, 2002.
- 23.Удод О. Нові підходи до підготовки підручників із всесвітньої історії для основної та старшої школи в Україні. // Історія в школах України. – 2003. - № 6. – С. 3 – 5.
24. Шалагіна О.І., Шалагін Б.Б. Історія стародавнього світу 6 кл. – К., 1995.

Заняття № 3

СТРУКТУРА ІСТОРИЧНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

МЕТА: розкрити структуру історичних знань як головного елемента змісту історичної освіти, виявити функції знань, дати характеристику основних структурних компонентів історичних знань; розкрити роль історичних уявлень як одного з компонентів історичних знань, визначити методичні шляхи формування історичних уявлень.

ПЛАН:

I. Історичні факти:

- 1) роль фактів у навчанні історії;
- 2) класифікація фактів, їх специфічні особливості.
- 3) критерії відбору фактів на урок.

II. Загальна характеристика структурних компонентів історичних знань.

III. Роль історичних уявлень у процесі формування знань учнів:

- 1)Характеристика різних видів історичних уявлень, методичні шляхи їх формування:

- навчальні картини, ілюстрації підручника та інших засобів навчання у процесі формування уявлень про факти минулого;
- види історичних карт та їх роль у формуванні уявлень про історичний простір.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ: до заняття студенти мають ознайомитись з структурою історичних знань школярів. В ході заняття розкрити роль і значення історичних фактів, як основного об'єкту вивчення. З'ясувати роль історичних уявлень як одного з компонентів історичних знань та визначити методичні шляхи формування історичних уявлень.

ЗАВДАННЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ:

На прикладі обраних Вами тем уроків наведіть приклади використання різних засобів навчання в процесі формування уявлень про факти минулого.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Специфіка історичного факту.
2. Критерії відбору фактів на урок.
3. Назвіть відомі класифікації історичних уявлень.
4. Визначте різновидності історичних карт.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Актуальні питання методики викладання історії в середній школі. – М., 1989. – Гл. ІУ.
2. Вагин А.А. Методика обучения истории в средней школе. – С. 111.
3. Ежова С.А., Лебедева И.М. и др. Методика преподавания истории. – М., 1986. – С. 73 – 90.
4. Комаров В. Историчні образи і як їх формувати //Історія в школах України. – 2001. - № 2. – С. 26 – 28.
5. Методика преподавания истории в школе. М.Т. Студеникин. – М., 2000. – С. 51 – 54; 103 – 116.
6. Стражев А.И. Методы работы с исторической картой // ПИШ. – 2002. - № 10.

Заняття № 4

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ШКОЛЯРІВ ПРО ІСТОРИЧНИЙ ЧАС

МЕТА: формувати у студентів уміння використовувати найбільш ефективні прийоми роботи з лінією часу, хронологічними датами; складати синхроністичні та хронологічні таблиці з метою використання набутих умінь у майбутній практичній діяльності.

ПЛАН:

1. Особливості формування уявлень про історичний час в учнів.

2. Методичні прийоми формування категорій часу у ході вивчення історії стародавнього світу.
3. Використання хронологічних і синхроністичних таблиць у процесі формування уявлень про історичний час.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ: після з'ясування питань теоретичного характеру студенти виконують практичне завдання. Використовуючи програму і відповідні підручники з історії, необхідно показати методику роботи з історичним часом у 5 – 7 класах. Під керівництвом викладача студенти розробляють ряд завдань по роботі з лінією часу, хронологічними та синхроністичними таблицями. Для виконання завдань використовують підручники з історії стародавнього світу та середніх віків.

ЗАВДАННЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ:

1. На основі навчального матеріалу курсу «Історія стародавнього світу» визначте завдання учням по роботі з лінією часу.
2. На основі обраної Вами теми уроку визначте методику роботи з синхроністичною таблицею.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Агібалова К.В., Донської Г.М. Історія середніх віків 7 кл. – К., 1989.
2. Аппарович Н.И. Карты по истории в старших классах //ПИШ. – 1984. – № 3. – С. 65 – 70.
3. Борисов С. Хронологічні завдання на уроці історії //Історія в школі. – К., 1998. – № 9. – С. 17 – 18.
4. Вагин А.А. Методика обучения истории в школе. – М., 1968. – Р. Ш. – С. 216 – 228.
5. Вагин А.А. Методика обучения истории в школе. – М., 1972. – Р. I. – Гл. II.
6. Ежова С.А., Лебедева И.М. Методика преподавания истории в средней школе. М., 1986. – Гл. IV. – С. 81 – 89.
7. Комаров В. Історичні образи: як їх формувати // Історія в школах України. – 2001. - № 2. – С. 26-28.
8. Коровкін Ф.П. Історія стародавнього світу. Підручник для 6 кл. – К., 1992.
9. Охредько О. Вивчення історичної хронології на уроках історії стародавнього світу за допомогою дидактичних ігор //Історія в школі. – К., 1999. – № 12. – С. 21 – 24.
10. Студеникин М.Т. Методика преподавания истории в школе. – М., 2000. – С. 117 – 131.

ПОНЯТТЯ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ ЯК СКЛАДОВІ ІСТОРИЧНИХ ЗНАНЬ ШКОЛЯРІВ

МЕТА: з'ясувати роль понять у ході вивчення історичного матеріалу, визначити їх класифікації; проаналізувати шляхи формування історичних понять та методичні умови забезпечення ефективної роботи; охарактеризувати закономірності історичного розвитку та методичні умови засвоєння їх учнями.

ПЛАН:

1. Роль понять у навчанні історії та їх класифікації.
2. Шляхи, методичні умови та засоби формування історичних понять.
3. Характеристика закономірностей історичного процесу та методика їх вивчення.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ: на конкретних прикладах з окремих курсів історії з'ясувати шляхи формування історичних понять протягом окремого уроку, розділу, курсу. Визначити етапи формування понять і відповідні методичні прийоми, що використовуються вчителем у процесі засвоєння учнями основних ознак конкретного історичного поняття.

ЗАВДАННЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ:

1. Проаналізуйте указані в програмі з історії поняття за змістом та ступенем узагальнення.
2. На прикладі обраної теми уроку визначте, які поняття вводяться вперше, а які є опорними та визначте шляхи й засоби формування одного з них.
3. По одній з тем курсу “Історії стародавнього світу” визначте шляхи підведення учнів до розуміння закономірностей утворення держави.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Назвіть класифікації історичних понять.
2. Використовуючи програму, наведіть приклади частково-історичних, загальноісторичних та соціологічних понять.
3. Назвіть методичні вимоги ефективного формування історичних понять.
4. Продумайте, якими шляхами ви підведете учнів до розуміння закономірностей утворення держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Агібалова К.В., Донської Г.М. Історія середніх віків. – К., 1989.
2. Актуальные вопросы методики обучения истории в средней школе. – М., 1984. – С. 39 – 42.
3. Вагин А.А. Методика обучения истории в школе. – М., 1968. – Р. III.
4. Ежова С.А., Лебедева И.М. и др. Методика преподавания истории в средней школе. – М., 1986. – С. 90 – 104.
5. Коровкін Ф.П. Історія стародавнього світу. – К., 1992.

6. Студеникин М.Т. Методика преподавания истории в школе. – М., 2000. – С. 54 – 60.
7. Терно С. Умови формування наукових понять в учнів на уроках історії // Історія в школі. – 2000. - № 1. – С. 9 – 12.
8. Терно С. Як підвищити ефективність навчання // Історія в школах України. – 2003. - № 5.

Заняття № 6

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНИХ ПОНЯТЬ

МЕТА: формувати у студентів уміння вибору найбільш ефективних шляхів вивчення історичних понять.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ: студенти самостійно, на конкретному матеріалі, показують процес формування історичних понять під час вивчення теми окремого уроку, розділу та певного курсу історії. У залежності від змісту теми уроку і класифікації поняття необхідно показати різні шляхи їх формування. Робота виконується письмово кожним студентом індивідуально.

ЗАВДАННЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ:

1. Продумайте, у яких класах та в яких темах розглядається поняття “промисловий переворот”. Прослідкуйте послідовність вивчення цього поняття.
2. На прикладі курсу “Історії середніх віків” визначте, на основі якого матеріалу та якими шляхами ви підведете учнів до розуміння ролі знарядь праці в розвитку суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Агібалова К.В., Донської Г.М. Історія середніх віків. – К., 1989.
2. Коровкін Ф.П. Історія стародавнього світу. – К., 1992.
3. Пометун Е.И. Познавательная самостоятельность в работе над понятиями // ПИШ. – 1986. – № 2. – С. 61 – 64.
4. Програма з історії для середньої школи. – К., 2001.
5. Терно С. Історичні поняття: структура і способи визначення // Історія в школах України. – 2003. - № 3.
6. Терно С. Ознайомлення учнів із системою понять сторичних курсів // Історія в школах України. – 2003. - № 4.
7. Терно С. Технологія формування наукових понять в учнів 9-х класів на уроках історії // Історія в школі. – 2001. - № 1. – С. 13 – 20. - № 2. – С. 24 – 27.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

МЕТА: дати загальну характеристику засобів навчання як одному з джерел історичних знань, з'ясувати їх різновидності та особливості використання; визначити критерії відбору засобів навчання на урок історії.

ПЛАН:

1. Засоби навчання як джерело історичних знань і основа виховання та розвитку учнів.
2. Класифікації наочних засобів навчання та їх характеристика.
3. Методичні прийоми роботи з умовно-графічною наочністю.
4. Критерії відбору наочності на урок.

ЗАВДАННЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ:

На основі навчального матеріалу курсів “Історії стародавнього світу” та “Історії середніх віків” визначте послідовність розгляду таких проблем:

1. Прослідкуйте, до яких результатів приводить удосконалення знарядь праці?
2. Засоби боротьби католицької церкви з еретиками.
3. Умови виникнення цехів.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Назвіть відомі вам класифікації засобів навчання.
2. Функції і значення наочності.
3. Основні критерії відбору наочних посібників на урок у процесі вивчення шкільного курсу історії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Актуальные вопросы методики обучения истории в средней школе. Пособие для учителей /Под ред. А.Г. Колоскова. – М.: Просвещение, 1984. – Гл. 18.
2. Аппарович Н.М. О системе наглядных средств обучения истории //ПИШ. – 1991. – № 5. – С. 97 – 101.
3. Волобуев О.В., Матруненко С.И., Шор Б.М. Практикум по методике преподавания истории. – М., 1989. – С. 39 – 42; 48 – 56.
4. Ежова С.А., Лебедева И.М. и др. Методика преподавания истории в школе. – М., 1986. – С. 139 – 142; 147 – 150.
5. Миронюк С. Використання ТЗН у теорії і практиці навчання історії //Історія в школі. – 2000. - № 1. – С. 12 – 14.
6. Полторац Д.И. Технические средства преподавания истории и обществоведения. – М., 1976.
7. Пометун П.О. Як раціонально використати на уроці методичні можливості підручника нового покоління // Історія в школах України. – 2004. - № 3.
8. Студеникин М.Т. Методика преподавания истории в школе. – М., 2000. – С. 96 – 101.

Заняття № 8
**ВИКОРИСТАННЯ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ
НА УРОКАХ ІСТОРІЇ**

МЕТА: визначити й охарактеризувати основні прийоми роботи з ілюстративними матеріалами, показати особливості використання методичних прийомів на уроці у залежності від певних дидактичних завдань.

ПЛАН:

1. Види образотворчої наочності.
2. Методичні прийоми роботи з навчальними картинами та ілюстраціями підручників.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ: після з'ясування питань теоретичного характеру студенти виконують практичні завдання. Кожен студент, працюючи з підручником, визначає тему, з якої буде використовуватись ілюстративний матеріал. На конкретному прикладі студенти показують особливості роботи з ілюстраціями, використовують картинний та аналітичний опис, готують питання для проведення бесіди з учнями по визначеній репродукції картини. У процесі роботи студенти повинні звернути увагу на доцільність та ефективність того чи іншого прийому роботи.

ЗАВДАННЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ:

1. На основі обраного викладачем навчального матеріалу поясніть методику роботи з навчальною картиною з використанням картинного та аналітичного опису.
2. На основі обраних Вами ілюстративних матеріалів підручників «Історія стародавнього світу» та «Історії середніх віків» визначте, яким чином можна організувати роботу по їх вивченню.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Агібалова К.В., Донської Г.М. Історія середніх віків. – К., 1989.
2. Волобуев О.В., Матруненок С.И., Шор Б.М. Практикум по методике преподавания истории. – М., 1989. – С. 45 – 48.
3. Ежова С.А., Лебедева И.М. и др. Методика преподавания истории в средней школе. – М., 1986. – С. 142 – 146.
4. Коровкін Ф.П. Історія стародавнього світу. – К., 1992.
5. Студеникин М.Т. Методика преподавания истории в школе.- М.,2000.- С.90-96.
6. Юрасов М.К. Хронографические карты – новый тип диагностического материала по истории // ПИШ. – 2000. - № 5.

МЕТОДИКА РОБОТИ З ТЕКСТОМ ПІДРУЧНИКА ТА ВИКОРИСТАННЯ ДОКУМЕНТІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

МЕТА: розкрити значення роботи з текстом підручника у процесі осмислення учнями історичного матеріалу; на конкретних прикладах показати методичні прийоми роботи з текстом підручника, розглянути особливості використання усіх прийомів; з'ясувати, роль та значення документів на уроках історії, визначити основні методичні прийоми роботи з ними.

ПЛАН:

1. Методичні прийоми роботи з текстом підручника.
2. Особливості використання питань і завдань у підручниках з історії.
3. Значення історичного документу у процесі вивчення історії в школі.
Основні види документального матеріалу.
5. Прийоми роботи та методичні умови ефективного використання документів на уроках історії.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ: студенти аналізують методичні прийоми роботи з текстом підручника, наводять приклади їх використання; вказують на необхідність дотримання певних методичних умов, за яких робота з текстом підручника буде ефективною, з'ясувавши питання теоретичного характеру, студенти на прикладі конкретної теми розробляють завдання по роботі з історичними документами.

ЗАВДАННЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ:

На основі обраних тем уроків поясніть шляхи використання наступних прийомів роботи з тестом підручника: пояснювальне та коментоване читання, робота над заголовками параграфів та пунктів, робота з підсумковими висновками, визначеннями понять, навчання учнів умінню виконувати домашнє завдання з використанням матеріалу підручника.

У ході виконання завдання необхідно обрати більш ефективний і доцільний спосіб використання історичного документу, враховуючи зміст та завдання конкретної теми уроку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вагин А.А. Методика обучения истории в средней школе. – М., 1968. – С. 271 – 275, 279 – 281.
2. Волобуев О.В., Матруненок С.И., Шор Б.М. Практикум по методике преподавания истории. – М., 1989. – С. 66 – 77.

3. Ежова С.А., Лебедева И.М. и др. Методика преподавания истории в средней школе. – М., 1986. – С. 156 – 162.
4. Коровкин Ф.П. Методика преподавания истории в средней школе. М., 1989. – Ч. I. – С. 141.
5. Луцишина И.В. Формирование умений работать с текстом учебника в 5 кл. //ПИШ. – 1998. – № 4. – С. 22 – 26.
6. Старобинская Г.И. Самостоятельная работа с текстом учебника в 8 кл. //ПИШ. – 1987. – № 1.
7. Студеникин М.Т. Методика преподавания истории в школе. – М., 2000. – С. 131 – 140.
8. Хранченкова З.Н. Работа с историческим источником //ПИШ. – 1986. – № 1. – С. 36 – 39.
9. Черваков Н.Н. Организация работы с документами на уроке //ПИШ. – 1999. - № 8. – С. 47 – 50.

Заняття № 10

МЕТОДИ І МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ. УСНИЙ ВИКЛАД МАТЕРІАЛУ.

МЕТА: ознайомити студентів з існуючими класифікаціями методів навчання історії, дати характеристику основних методів навчання; розкрити особливості використання різних видів усного викладу навчального матеріалу на уроці історії.

ПЛАН:

1. Що таке метод навчання історії? Метод і методичний прийом.
2. Класифікація методів.
3. Функції та значення усного повідомлення історичного матеріалу.
4. Види усного викладу, їх характеристика.
5. Основні вимоги до усного викладу навчального матеріалу.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ: на конкретних прикладах показати використання різних видів усного викладу історичного матеріалу. У ході практичної роботи студенти повинні виконати такі

ЗАВДАННЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ:

1. Підготувати сюжетну розповідь і коротке стисле повідомлення про одну й ту ж історичну подію;
2. На прикладі вивчення такого явища, як перехід від родової общини до сусідської, підготувати пояснення навчального матеріалу для учнів 7 класу.
3. На основі документального матеріалу підготуйте характеристику історичного персонажу.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Які існують точки зору щодо визначення методу навчання.
2. Назвіть основні класифікації методів навчання історії у практиці роботи учителів. Аргументуйте свою відповідь.
3. Метод і методичний прийом. Чи тотожні ці поняття? Поясніть.
4. Дайте характеристику окремих видів усного викладу матеріалу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баханов К. Групова робота на уроках історії //Історія в школах України. – 1993. – № 3. – С. 38 – 42.
2. Вагин А.А. Методика обучения истории в школе. – Р. 5, 6. – Гл. 3, п. 13, 18. – Гл. IV, п. 21, 22, 23.
3. Дайри Н.Г. Современные требования к уроку. – М., 1978. – С. 64 – 65.
4. Ежова С.А., Лебедева И.М. и др. Методика преподавания истории в школе. – М., 1986. – С. 121 – 135.
5. Осадчук Р. Використання словесно-діалогічних методів у навчальному процесі //Історія в школах України. – 1999. – № 8 – 9. – С. 12 – 16.
6. Покотило Н.П. Приёмы преподавания //ПИШ. – 1993. – № 2. – С. 41 – 45.
7. Студеникин М.Т. Методика преподавания истории в школе. М., 2000. – С. 47 – 51; 60 – 72.

Заняття № 11

МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

МЕТА: розкрити суть і показати переваги застосування учителем різних методичних прийомів активізації пізнавальної діяльності учнів, визначити найбільш ефективні з них; детально розкрити такі методичні прийоми, як застосування проблемного викладу матеріалу, логіко-пізнавальних та творчих завдань для учнів, різних видів завдань самостійної роботи.

ПЛАН:

1. Характеристика методичних прийомів активізації пізнавальної діяльності учнів.
2. Використання проблемних методів навчання. Види проблемних ситуацій.
3. Логіко-пізнавальні завдання, один із прийомів активізації пізнавальної діяльності учнів.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ: у першій половині заняття студенти аналізують методичні прийоми активізації пізнавальної діяльності учнів, а потім під керівництвом викладача, на прикладі конкретних тем з історії, готують питання проблемного характеру, логіко-пізнавальні та творчі завдання, розробляють різні варіанти завдань для самостійної роботи учнів.

ЗАВДАННЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ:

1. На основі обраного Вами навчального матеріалу поясніть варіанти постановки різних видів проблемних ситуацій. Наведіть приклади.
2. Поясніть, як ви в ході вивчення певної теми уроку будете використовувати логіко - пізнавальні завдання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вайцеховський Ю. Використання дидактичних ігор на уроках історії //Історія в школі. – К., 1997. – № 6. – С. 15 – 16.
2. Короткова М.В. Проблемные игры и познавательные задания на уроках истории //ПИШ. – 1991. – № 4. – С. 137 – 144.
3. Кулакова Н.И. Игровые ситуации и опорные конспекты на уроках истории //ПИШ. – 1999. – № 8. – С. 36 – 41.
4. Лернер И.Я. Вопросы активизации познавательной деятельности учащихся. – М., 1963. – С. 68 – 77.
5. Лернер И.Я. Проблемное обучение. – М., 1974.
6. Осмаловська О. Проблемність викладання: рівні, завдання і технології їх застосування //Історія в школі. – 1999. - № 7. – С. 34 – 35.
7. Студеникин М.Т. Методика преподавания истории в школе. – М., 2000. – С. 75 – 88.
8. Шимановський М. Інтелектуальна гра в процесі навчання історії //Історія в школі. – К., 1997. – № 6. – С. 17 – 19.

Заняття № 12

БЕСІДА НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

МЕТА: розкрити роль бесіди з учнями на уроці як одного з видів усного викладу історичного матеріалу, вказати на різновидності бесід, дати їм коротку характеристику; детально зупинитись на особливостях підготовки й проведення різних видів бесід; формувати уміння добирати і ставити запитання учням з метою поглиблення їх знань або ж самостійного пошуку відповіді на поставлене завдання пізнавального характеру.

ПЛАН:

1. Бесіда – один з видів усного викладу історичного матеріалу. Різновидності бесід з історії, їх загальна характеристика.
2. Підготовка й проведення вступної і заключної бесід по одній з тем уроку.
3. Методика підготовки і проведення аналітичної та евристичної бесід.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ: передумовою успішної підготовки студентів до заняття є актуалізація їх знань з педагогіки, пов'язаних з розумінням суті принципів і методів навчання. Готуючись до заняття, в першу чергу слід

звернути увагу на особливості діалогічної форми усного викладу історичного матеріалу, її роль в активізації пізнавальної діяльності учнів. У ході підготовки до заняття студенти повинні опрацювати указану літературу, звернути увагу на те, з якою метою учитель вдається до проведення вище вказаних видів бесід, як при цьому враховуються вікові особливості учнів і зміст конкретної теми. Після питань теоретичного характеру студенти під керівництвом викладача самостійно розробляють питання різних видів бесід.

ЗАВДАННЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ.

1. На основі обраної Вами теми уроку поясніть основні завдання вступної бесіди та визначте питання до неї.
2. Підготуйте заключну бесіду до однієї з тем уроків курсу “ Історії стародавнього світу” та поясніть її роль і значення.
3. По одній з тем уроків підготуйте аналітичну бесіду, визначте її завдання та систему запитань до неї.
4. Визначте завдання евристичної бесіди та поставте запитання до неї.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Яка мета різних видів бесід?
2. Дайте характеристику основним видам бесіди.
3. Методика підготовки і проведення аналітичної бесіди.
4. З якою метою учитель проводить евристичну бесіду?
5. У яких класах доцільніше проводити аналітичну бесіду? Чому?

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баханов К. Модель навчання у дискусії //Історія в школі. – 2000. - № 9. – С. 16 – 22.
2. Вагин А.А., Сперанская Н.В. Основные вопросы методики обучения истории в старших классах. – С. 171 – 178.
3. Ежова С.А., Лебедева И.М. и др. Методика преподавания истории в средней школе. – М., 1986. – С. 135 – 139.
4. Лейбенгруб П.С. Дидактические требования к уроку истории. – М., 1987.
5. Лернер И.Я. Проблемное обучение. – М., 1974. – С. 74 – 81.
6. Лернер И., Фоломеева И. Диалог на вечную тему: Диалоговая форма на уроках истории как пример развивающего обучения. // История. – 2004. - № 5.
7. Підручники з історії 6 – 11 класів.
8. Фоломеева И. Диалог на вечную тему: Диалоговая форма на уроках истории как пример развивающего обучения // История. – 2004.- № 5.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ **(6 семестр)**

Заняття № 1

ВИЗНАЧЕННЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНИХ ЗАВДАНЬ І ЦІЛЬОВОЇ НАСТАНОВИ УРОКУ

МЕТА: звернути увагу студентів на необхідність чіткого визначення освітньо-виховних завдань уроку; показати, що успішне проведення всього уроку неможливе без точно сформульованої освітньо-виховної мети уроку та його завдань.

ПЛАН:

1. Визначення освітньо-виховних та розвиваючих завдань уроку, важливий елемент у ході підготовки учителя до уроку.
2. Визначення цільових настанов уроку та їх обговорення..

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ: робота по визначенню освітньо-виховних завдань включає чотири етапи:

- аналіз шкільної програми й відповідного матеріалу підручника;
- поурочне планування теми й виділення основних проблем кожного уроку;
- визначення освітньо-виховних та розвиваючих завдань теми;
- формулювання мети уроку.

ЗАВДАННЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ.

1. Керуючись методичними вказівками викладача, студенти визначають цільові настанови уроків, а потім колективно їх обговорюють.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гора П.В. Определение целей изучения больших и поурочных тем //ПИШ. – 1977. - № 2.
2. Методика обучения истории древнего мира и средних веков 5 – 6 кл. /Под ред. Ф.П. Коровкина, Н.И. Запорожец. – М., 1970. – С. 380 – 385.
3. Методика обучения истории в средней школе /Под ред. Коровкина Ф.П. – М., 1978. – Ч. 2. – С. 99 – 103.
4. Определение образовательно-воспитательных задач темы и целевой установки урока /Под ред. Волобуева О.В. и др. Практикум по методике преподавания истории и обществоведения. – М., 1989. – С. 85 – 98.
5. Сорока Л. Методика складання та використання опорного конспекту. // Освіта і управління. – 2003. - № 1.
6. Сорока Л. Методика складання та використання опорного конспекту // Освіта і управління. – 2003. - № 1.

Заняття № 2
ПІДГОТОВКА УЧИТЕЛЯ ДО УРОКУ ІСТОРІЇ

МЕТА: на конкретних прикладах показати особливості й сам процес підготовки і написання учителем поурочного конспекту, звернути увагу студентів на необхідність чіткої попередньої підготовки конспекту уроку як запоруки його успішного проведення; формування у студентів уміння чітко визначати мету уроку, його структуру, обирати найбільш доцільні методичні прийоми проведення уроку історії.

ПЛАН:

1. Підготовка конспекту уроку.

На основі програми, підручника й методичної літератури визначити на прикладі однієї теми:

- а) тему окремого уроку;
- б) освітньо-виховну і розвиваючу мету;
- в) тип уроку;
- г) обладнання;
- д) структурні елементи уроку;
- е) характер діяльності учителя й учнів;
- є) домашнє завдання.

2. Запис конспекту уроку і його аналіз.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ: дане заняття проходить у два етапи. Перший етап – написання конспекту уроку під керівництвом учителя. На другому етапі – за завданням учителя конспект уроку студенти виконують самостійно. У ході написання конспекту звернути увагу на зв'язок процесу викладання і вивчення історії. У конспекті має бути відображена їх взаємодія у залежності від чого й обирається відповідна форма запису конспекту.

Підготовка і написання конспекту уроку розпочинається з ознайомлення студентів з програмою й вивченням тексту конкретної теми в підручнику. Студенти здійснюють структурно-функціональний аналіз навчального матеріалу і визначають, що буде вивчатись описово, фактографічно, а що на теоретичному рівні. Потім відбирають найбільш ефективних засобів і прийомів навчання для обраної теми уроку. Завершальним етапом буде складання конспекту уроку за встановленою формою запису.

ЛІТЕРАТУРА:

- 1. Гора П.В. Підготовка учителя к уроку //ПІШ. – 1984. - № 3. – С. 58 – 64.
- 2. Методика преподавания истории в школе /С.А. Ежова., Н. Лебедева, А.В. Дружкова и др. – М., 1986. – С. 232 – 235.
- 3. Купцов А.И. Конспект, план урока //ПІШ. – 1977. - № 6. – С. 79 – 88.
- 4. Пінчук Т. Планування уроку. // Рідна школа. – 1998. - № 1. – С. 61-63.

5. Шевчук М. Методичні дороговкази з Ірпінської гімназії: Підготовка вчителів до уроку // Директор школи. – 2004. - № 10. – С. 6-9.
6. Яковлев Н.М., Сохор А.И. Методика и техника урока в школе. – М., 1985. – С. 84 – 92.

Заняття № 3

ПЕРЕВІРКА НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

МЕТА: з'ясувати завдання й функції перевірки навчальних досягнень учнів, формувати уміння у студентів визначати й використовувати найбільш доцільні форми й ефективні методичні прийоми перевірки; звернути увагу на типові помилки перевірки знань і вмінь учнів.

ПЛАН:

1. Завдання й функції перевірки навчальних досягнень учнів.
2. Закріплення знань:
 - а) мета первинного закріплення;
 - б) види закріплення, особливості проведення його на уроках історії.
3. Організація й методичні прийоми перевірки результатів навчальної діяльності учнів.
4. Типові помилки у ході перевірки знань і вмінь учнів.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ: після з'ясування питань теоретичного характеру студенти готують завдання з перевірки навчальної діяльності учнів. Другу частину заняття можна провести у формі рольової гри відпрацьовуються фрагменти уроку, зокрема, перевірка знань та вмінь учнів. Необхідно звернути увагу на формулювання питань, вибір форм і прийомів перевірки, кількість часу витраченого для цього, а також на те, наскільки керувався учитель сучасними нормами оцінювання навчальних досягнень учнів.

ЗАВДАННЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ:

1. На основі обраної вами теми уроку визначте диференційовані індивідуальні завдання для учнів.
2. По одній з тем уроків розробити перевірку знань учнів з використанням різних форм і методичних прийомів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Актуальные вопросы методики обучения истории // Под ред. А.Г. Колоскова. – М., 1984. – С. 255 – 257.
2. Баханов К. Облік індивідуальних досягнень учнів у навчанні історії // Історія в школах України. – 1999. - № 2. – С. 25 – 27.
3. Вагин А.А. Методика обучения истории в школе. – М., 1972. – С. 153 – 156.
4. Волгина Л.С. Первичное закрепление // Преподавание истории в школе. – 1975. - № 4. – С. 55 – 57.

5. Волобуев О.В., Матруненков С.И., Шор Б.М. Практикум по методике преподавания истории. – М., 1989. – С. 98 – 112.
6. Єгоров Г., Мельниченко Б., Василенко А. Оцінювання і контроль знань учнів у зарубіжній школі //Історія в школі. – 2000. - № 9. – С. 8 – 12.
7. Ежова С.А., Лебедева И.М. и др. Методика преподавания истории в школе. – М., 1986. – С. 236 – 244.
8. Мануйлов А. Организация контроля знаний учащихся по истории //ПИШ. – 1996. - № 7. – С. 59 – 69.
9. Осадчук Р. Сутність і види контролю і перевірки знань учнів //Історія в школі. – 2001. - № 2. – С. 2 – 6.
10. Пастушенко Р. Діагностування навчальних досягнень учнів з історії //Історія в школах України. – 2001. - № 2. – С. 32 – 35.

Заняття № 4

РОЛЬОВА ГРА З МОДЕЛЮВАННЯ УРОКУ ІСТОРІЇ

МЕТА: на основі набутих теоретичних знань та сформованих практичних навичок підготувати компоненти уроку та його обладнання.
Заняття проходить як рольова гра.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ: у ході підготовки до заняття студенти розробляють конспект уроку “Утворення й розпад держави О. Македонського” (Історія стародавнього світу).

Всі студенти заздалегідь вивчають теоретичний матеріал, аналізують його висвітлення у шкільному підручнику, ознайомлюються з методичними рекомендаціями в посібниках (Годер Г.И. Преподавание истории древнего мира в 5 классе. – М., 1985; Годер Г.И. Методическое пособие по истории древнего мира. – М., 1988).

Крім конспекту уроку кожний студент готує і його обладнання. Перед початком заняття викладач визначає студента, який виконуватиме роль учителя, інші – будуть виконувати роль учнів. Друга половина заняття буде присвячена аналізу проведеного уроку.

1. Якість підготовки учителя до уроку, реалізація мети та завдань у ході уроку.
2. Структурна побудова уроку. Розподіл часу на кожний структурний елемент уроку. Рациональне його використання.
3. Використання методичних прийомів з метою активізації пізнавальної діяльності учнів:
 - робота з текстом підручника;
 - проблемні ситуації, логіко-пізнавальні завдання;
 - використання ілюстративного матеріалу, робота з картою, картами-схемами;
 - організація самостійної роботи учнів.
4. Робота по формуванню умінь учнів.

5. Якість викладу учителем навчального матеріалу (науковість, образність, емоційність).
6. Загальна оцінка діяльності учителя на уроці.

Заняття № 5

АНАЛІЗ ВІДЕОЗАПИСУ УРОКУ ІСТОРІЇ

МЕТА: формувати у студентів цілісне сприйняття уроку, наочно продемонструвати використання різних методичних прийомів, які сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів у ході вивчення історичного матеріалу; звернути увагу студентів на використання різних методичних прийомів на уроці.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ: кожний студент у ході перегляду відеозапису уроку повинен вести запис його ходу, хронометраж (діяльність учителя та учнів, зауваження). На початку аналізу уроку потрібно відзначити позитивні сторони у діяльності учителя, а потім зробити зауваження та рекомендації щодо виправлення негативних моментів. Для загальної оцінки уроку варто звернути увагу на :

- методичні прийоми активізації пізнавальної діяльності учнів, що були використані вчителем, підтвердіть прикладами;
- проблемні ситуації та логіко-пізнавальні завдання на уроці;
- робота учителя з класною дошкою, використання педагогічного малюнка, схеми, ілюстрації, карти;
- робота з історичним часом.

Заняття № 6

ПОВТОРЮВАЛЬНО-УЗАГАЛЬНЮЮЧИЙ УРОК

МЕТА: визначити роль і місце повторювально-узагальнюючого уроку в навчальній програмі, з'ясувати основні завдання й особливості його підготовки і проведення.

ПЛАН:

1. Завдання повторювально-узагальнюючого уроку.
2. Особливості підготовки уроків узагальнення.
3. Структура повторювально-узагальнюючого уроку.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ: після з'ясування питань теоретичного характеру студенти переглядають, а потім аналізують відеозапис повторювально-узагальнюючого уроку. Під час перегляду й аналізу відеозапису уроку необхідно визначити його структуру, найбільш ефективні методичні прийоми, що використовував учитель на уроці.

З метою підготовки студентів до наступного заняття викладач повідомляє тему повторювально-узагальнюючого уроку з курсу історії

середньовіччя. Всі студенти повинні підготувати конспект з визначеної теми уроку, один із них буде проводити цей урок, усі інші – виконуватимуть роль учнів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Н.М. Алексеева. Игры на уроках //ПИШ. – 1991. - № 5. – С. 114 – 115.
2. Ежова С.А., Лебедева И.М. и др. Методика преподавания истории. – М., 1986. – С. 230 – 232.
3. Розвадовська Л. Методичні поради з історії щодо впровадження інновацій у навчальний процес // історія в школі. – 2000. - № 4. – с. 20-22.
4. Сверстюк Д. Повторювально-узагальнюючий урок з тем “Галицько-Волинська держава”... //Історія у школі. – 1999. - № 12. – С. 30 – 35.
5. Студеникин М.Т. Методика преподавания истории в школе. – М., 2000. – С. 164 – 172.

Заняття № 7

МОДЕЛЮВАННЯ ПОВТОРЮВАЛЬНО-УЗАГАЛЬНЮЮЧОГО УРОКУ ПО ТЕМІ: “ШЛЯХИ ВСТАНОВЛЕННЯ Й ОСНОВНІ РИСИ ФЕОДАЛЬНОГО ЛАДУ”.

МЕТА: з метою закріплення здобутих знань і формування відповідних умінь та навичок провести у формі рольової гри повторювально-узагальнюючий урок історії.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ: з визначеної на попередньому занятті теми уроку, студенти вдома готують його конспект, а потім один з них буде виконувати роль вчителя, а всі інші – роль учнів. Друга половина заняття буде присвячена аналізу проведеного уроку, під час якого варто звернути увагу студентів на особливості постановки завдань та запитань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Н.М. Алексеева. Игры на уроках //ПИШ. – 1991. - № 5. – С. 114 – 115.
2. Підручник з історії середніх віків. Є.В. Агібалова., Г.М. Донський. – М.: Просвещение, 1991. – С. 73 – 74.

Заняття № 8

НЕТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ІСТОРІЇ

МЕТА: охарактеризувати нетрадиційні форми навчання історії, показати їх роль у підвищенні ефективності навчання школярів. Відзначити специфічні особливості підготовки й проведення таких занять.

ПЛАН:

1. Роль і значення нетрадиційних форм навчання історії у школі.

2. Особливості використання методики В.Ф. Шаталова на уроках історії.
3. Урок-гра: підготовка та особливості проведення.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ: у ході підготовки до заняття студенти повинні опрацювати відповідну літературу, щоб могли відзначити певні переваги нетрадиційних підходів до вивчення історії, а також методику їх проведення. Особливу увагу потрібно звернути на проведення уроків історії за методикою В.Ф. Шаталова й підготовку та проведення уроку-гри.

ЗАВДАННЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ:

1. По одній з тем “Історія стародавнього світу” визначте опорні сигнали на основі яких буде з’ясовуватись зміст теми.
2. По одній з тем уроків складіть сценарій рольової гри.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеева Н.М. Игры на уроках истории //ПИШ. – 1991. - № 5. – С. 114 – 115.
2. Баханов К. Навчання історії за інтегрованою системою //Історія в школі. – 2000. - № 5 – 6. – С. 37 – 42.
3. Баханов К. Модель навчання у дискусії //Історія в школі. – 2000. - № 9. – С. 16 – 22.
4. Баханов К. Модель навчання у грі //Історія в школі. – 2000. - № 10. – С. 12 – 16.
5. Борзова Л.П. Игры при изучении нового материала //ПИШ. – 2000. - № 3. – С. 46 – 49.
6. Гончарова А.И. Диспут на уроке истории //ПИШ. – 1998. - № 5. – С. 36 – 38.
7. Клименко А.В., Румынина В.В. Уроки-суды в преподавании истории и права //ПИШ. – 1998. - № 3. – С. 58 – 65.
8. Колмаков А.И. Урок-игра, урок-соревнование //ПИШ. – 1998. - № 5. – С. 38 – 41.
9. Куркуріна Л. Театралізований урок з історії // Все для вчителя. – 200. - № 1-2.
10. Пашкин А. Нетрадиционные уроки в старших классах //Приложение к газете «Первое сентября». История. – 1996. - № 46. – С. 15 – 16.
11. Померанцева Н.Л. Предметная историческая неделя //ПИШ. – 1998. - № 3. – С. 66 – 67.
12. Розвадовська Л. Методичні поради з історії щодо впровадження інновацій у навчальний процес //Історія в школі. – 2000. - № 4. – С.20 – 22.
13. Студеникин М.Т. Методики преподавания истории в школе. – М., – 2000. – С. 180 – 183; 195 – 214.

Заняття № 9
ПОЗАКЛАСНА РОБОТА З ІСТОРІЇ

МЕТА: з'ясувати завдання позакласної роботи з історії, визначити її зміст й основні форми проведення; познайомити студентів із різними видами організаційних форм позакласної роботи з історії.

ПЛАН:

1. Завдання і зміст позакласної роботи з історії.
2. Основні форми позакласної роботи.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ: на початку заняття студенти з'ясовують питання теоретичного характеру, знайомляться з новою методичною літературою по даній проблемі. Потім під керівництвом викладача на прикладі курсу історії України розробляють методика організації й роботи історичного краєзнавчого гуртка, розробляють план його роботи.

ЗАВДАННЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ:

1. Продумайте тематику занять та форми проведення історичного гуртка для учнів VII-IX класів.
2. Визначте основні напрямки підготовки і проведення читацької конференції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ежова С.А., Лебедева И.М. и др. Методика преподавания истории в средней школе. – М., - 1986. – С. 252 – 254, 257 – 263.
2. Кадыкова О.М. Страницы истории //ПИШ. – 2000. - № 3. – С. 50 – 51.
3. Померанцева Н.Л. Предметная историческая неделя //ПИШ. – 1998. - № 3. – С. 66 – 67.
4. Румынина В.В. Использование форм популярных телепередач по внеклассной работе //ПИШ. – 1998. - № 3. – С. 68 – 73.

Завдання для самостійної роботи

Модуль I.

Тема 1. Завдання, зміст та структура “Методика навчання історії”
(1 год.)

Тема 2. Основні етапи розвитку шкільної історичної освіти в Україні
(2 год.)

Розвиток історичної освіти і методики навчання історії за кордоном
(2 год.)

Тема 3. Навчальна програма з історії. основні компоненти змісту та структура програми (2 год.)

Підручники, посібники та допоміжна література з історії. структура та завдання шкільних курсів історії (2 год.)

Модуль II

Тема 4. Структура історичних знань та їх роль в реалізації завдань навчання, виховання та розвитку учнів (2 год.)

Роль історичних фактів у вивченні історії, їх різновидності (2 год.)

Історичні уявлення та шляхи їх формування (3 год.)

Класифікація та ознаки історичних понять. Прийоми і засоби їх формування (4 год.)

Основні історичні зв'язки та закономірності суспільного розвитку. Методичні умови їх засвоєння (2 год.)

Характеристика навчальних умінь та методики їх формування (2 год.)

Модуль III.

Тема 5. Різні точки зору щодо класифікації методів навчання історії (2 год.)

Усний виклад історичного матеріалу. Основні вимоги до нього (4 год.)

Засоби навчання та їх класифікація. Методи роботи з ними (2 год.)

Модуль IV.

Тема 6. Урок основна форма організації навчально-виховного процесу в школі. Вимоги до уроку історії (2 год.)

Структурно-функціональний аналіз змісту уроку (2 год.)

Організація контролю за роботою учителя історії (2 год.)

Різні точки зору щодо типології уроків історії (2 год.)

Модуль V

Тема 7. Нетрадиційні уроки історії (2 год.)

Позакласна робота з історії (2 год.)

Тема 8. Система перевірки й оцінки навчальних досягнень учнів (2 год.)

Учитель історії його права й обов'язки (2 год.)

Основні види навчальних занять: лекції, практичні заняття, консультації.

Методи оцінювання: усне опитування, тестування, модульна контрольна робота

ЛІТЕРАТУРА

Обов'язкова для всього курсу:

1. Актуальные вопросы методики обучения истории в средней школе / Под ред. А.Г. Колоскова. – М.: Просвещение, 1984.
2. Вагин А.А. Методика преподавания истории в средней школе. Учение о методах. Теория урока. – М.: Просвещение, 1968.
3. Вагин А.А. Методика обучения истории в школе. – М.: Просвещение, 1972.
4. Курилів В. Методика викладання історії. – Львів – Торонто, 2003.
5. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. – К.: Генеза, 2005.
6. Студеникин М.Т. Методика преподавания истории в школе. – М.: ВЛАДОС, 2000.

Додаткова література:

1. Предмет і завдання курсу

1. Бабанский Ю.К. Как активизировать процесс обучения. – М.: Просвещение, 1978.
2. Гора П.В. Повышение эффективности обучения истории в средней школе. – М.: Просвещение, 1988.
3. Минкина-Милко Т. Программа Совета Европы в области преподавания истории //Преподавание истории в школе. – 1999. – № 7.
4. Подольський А. Рада Європи і проблеми викладання історії //Історія в школі. – 1997. – № 7.

2. Розвиток шкільної історичної освіти на Україні та за кордоном

1. Акіншева І. Вивчення соціальної історії в школах європейських країн // Рідна школа. – 2004. - № 9. – С. 71-73.
2. Володина Т.А. История в американской школе // ПИШ. – 2002. - № 6. – С.64-76
3. Галлагер К. Навчання історії Європи ХХ ст. у Великобританії // Історія в школах України. – 1996. - № 2. – С. 46-47.
4. Гончаренко С.У., Мальований Ю.І. Про принципів положення концепції національної середньої загальноосвітньої школи //Радянська школа. – 1990. – № 10.
5. Гурье Л. Ученичество во Франции: традиции и современность //Профессионально-техническое образование. – 1991. – № 7.
6. Ігнатенко Н. Традиції історичної освіти учнів європейських країн (поч. ХХ ст.) // Рідна школа. – 2001. - № 7. – С. 78-80.
7. Коломийцев В.Ф. Заметки о преподавании истории во Франции и США //Преподавание истории в школе. – 1993. – № 6.
8. Красовицький М. Деякі риси системи освіти країн США та Канади // Історія в школі. – 2002. - № 2. – С. 6-8.

9. Кузьменко О. Формування громадянських умінь у школах США // Історія в школах України. – 2002. - № 5. – С. 32-38.
10. Купцов В. Образование в современном мире // Свободная мысль. – 1991. – № 6.
11. Малькова З.А. Педагогическая система будущего: школьные реформы в высокоразвитых странах // Советская педагогика. – 1990. – № 2, 12.
12. Общеобразовательная школа в Западной Европе: традиции и реформы // За рубежом. – 1989. – № 1.
13. Система освіти в США // Директор школи. – 2002. - № 41. – С. 3-5.
14. Смолин О. Эволюция в системе образования США // Народное образование. – 2004. - № 9. – С. 20-28.
15. Терно С. Сучасні тенденції розвитку історичної освіти: досвід Ради Європи // Історія в школі. – 1997. – № 7.
16. ФайХберг У. Демократия и реформы системы образования в США // Советская педагогика. – 1991. – № 6.
17. Хейнеман С.П. Образование в странах Восточной Европы и Средней Азии: политика реформ // Педагогика. – 1995. – № 1.

3. Сучасна система шкільної освіти в Україні

1. Баханов К. Втілення ідеї „занурювання” у практику навчання історії в школі // Історія в школі. – 2000. - № 11-12. – С. 34-38.
2. Баханов К.О. Традиції та інновації в навчанні історії в школі. Дидактичний словник-довідник. – Запоріжжя: Просвіта, 2002. – 109 с.
3. Вяземский Е.Е., Стрелова Ю.А. Теория и методика преподавания истории. – М.: Владос, 2003.
4. Гирич І. Роль історії в системі орієнтаційних цінностей // Історія в школах України. – 2003. - № __ - С. 4-6.
5. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Історія в школах України. – 2004. - № 2. – С. 3-4.
6. Задорожна Л. Навчити працювати самостійно (інформаційний метод роботи з історичними документами) // Історія в школах України. – 2004. - № 5. – С. 7-11.
7. Комаров В. До питання про систему методів навчання історії в школі // Історія в школах України. – 2003. - № 4-5.
8. Люшин М. Виховуємо громадянина // Історія в школах України. – 2004. - № 2. – С. 9-10.
9. Осадчук Р. Теоретичні основи діагностики навченості та практичні можливості діагностування // Історія в школі. – 2002. - № 8. – С. 6-7.
10. Пометун О. Фрейман І. Нові підходи до підбору та структурування змісту сучасної історичної освіти // Історія в школах України. – 2000. - № 1. – С. 2-7.
11. Степанищев А.Т. Методика преподавания и изучения истории. – М. – 2002.
12. Терно С. Дидактика історії чи методика навчання історії? // Історія в школах України. – 2004. - № 6. – С. 25-26.

13. Терно С. Як обрати підручник? Поради вчителя // Історія в школах України. – 2004. – № 5. – С. 17-20.
14. Терно С. Як підвищити ефективність навчання (науково-технологічні засади формування історичних понять) // Історія в школах України. – 2003. - № 5. – С. 21-26.
15. Фідря О. Чи можливо зрозуміти історію? // Історія в школах України. – 2004. - № 5. – С. 2-7.

4. Методичні основи роботи учителя історії

1. Акінфієв В. Реферат як приклад дослідницької роботи учнів // Історія в школі. – 1997. – № 8.
2. Баханов К. У пошуках інноваційних технологій викладання історії // Історія в школах України. – 1996. – № 1.
3. Баханов К. Групова робота на уроках історії // Історія в школах України. – 1998. – № 3.
4. Голованов С. Нетрадиційні уроки історії з використанням історичних міні-вистав // Історія в школах України. – 1996. – № 2.
5. Жарова Л. Діалогова методика: мені цікаво розуміти іншого // Історія в школі. – 1997. – № 8.
6. Комаров В. Формування поняття “Українська державність” на уроках історії та правознавства // Історія в школах України. – 1998. – № 2.
7. Мисан В. Використання опорних конспектів на уроках історії // Історія в школах України. – 1997. – № 1.
8. Оржаховський В. Пошукова робота в школах як форма вдосконалення вивчення історії // Історія України. – 1999. – № 6.
9. Сизон В. Увага до уваги, або кілька порад молодому вчителю, як мобілізувати увагу учнів 5 – 8 кл. // Історія в школах України. – 1996. – № 2.
10. Сотніченко В. Урок історії: нові технології навчання // Історія в школі. – 1997. – № 8.
11. Смирнов С.П. Решение задач и диалог со школьниками // Преподавание истории в школе. – 1995. – № 2.
12. Фатке В. Работа с картой на уроках истории // Преподавание истории в школе. – 1992. – № 3 – 4.
13. Чубакова Т., Войцеховський Ю. Використання дидактичних ігор на уроках історії України (7 – 8 кл.) // Історія в школі. – 1996. – № 2.
14. Шаталов В.Ф. Куда и как исчезли тройки? – М., 1979. Педагогическая проза. – М., 1980. Точка опоры. – М., 1987. Экперимент продолжается. – М., 1989.
15. Шимановський М. Інтелектуальна гра в процесі навчання історії // Історія в школі. – 1997. – № 6.

*** *** ***